

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЭКОЛОГИЯ, ГЕОЛОГИЯ ЖӘНЕ ТАБИҒИ РЕСУРСТАР
МИНИСТРЛІГІ**

«Қазгидромет» РМК

**Тау өзендері бойынша гидрометеорологиялық ақпараттар №89
(Жаңбыр генезисті сел қауіптілігінің күнделікті бюллетені)**

«09» қыркүйекке 2022 ж.

(бюллетеннің әрекет ету аралығы «08» қыркүйек күні 21 сағаттан «09» қыркүйек күні 21 сағ. дейін 2022 ж.)

құрастырылған уақыты: 08.09.2022 ж.

Мекен жайы : Нұр-Сұлтан қ., Мәңгілік ел, 11/1
Алматы қ., Абай көшесі, 32

Кезекші синоптик:	Калманбаева Р.	тел.: 8(7172) 79-83-75	e-mail: ukpp@meteo.kz
Кезекші инженер-гидролог:	Молдағалиева А.	тел.: 8(7172) 79-83-94	e-mail: moldagalieva_a@meteo.kz
СҮЗСББ басшысы:	Яфязова Р.	тел.: 8(727) 267-64-87	e-mail: seli@meteo.kz

**2022 жылғы «09» қыркүйекке
ҚР таулы аудандары бойынша ауа-райы болжамы**

Іле Алатау	Жауын-шашынсыз. Шығыс желі 9-14 м/с. 2000 м: ауа температурасы түнде 10-15, күндіз 22-27 градус жылы. 3000 м: ауа температурасы түнде 5-10, күндіз 12-17 градус жылы.
Күнгей Алатау	Жауын-шашынсыз. Шығыс желі 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 7-12, күндіз 20-25 градус жылы.
Теріскей Алатау	Жауын-шашынсыз. Шығыс желі 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 5-10, күндіз 22-27 градус жылы.
Жетісу Алатау	Кей жерлерде жаңбыр(1,0-5,0 мм). Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14, кей жерлерде екпіні 17-22 м/с. 2000 м: ауа температурасы түнде 6-11, күндіз 13-18 градус жылы. 3000 м: ауа температурасы түнде 3-8, күндіз 11-16 градус жылы.
Қырғыз Алатау	Кей жерлерде жаңбыр (түнде 0,0-0,6 мм, күндіз 1,0-5,0 мм), найзағай болады. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 8-13, күндіз 21-26 градус жылы болады.
Талас Алатау (Жамбыл облысы)	Кей жерлерде жаңбыр (түнде 0,0-0,6 мм, күндіз 1,0-5,0 мм), найзағай болады. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 8-13, күндіз 21-26 градус жылы болады.
Талас Алатау (Түркістан облысы)	Кей уақытта жаңбыр (1,0-6,0 мм), найзағай, дауыл. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 8-13, екпіні 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 6-11, күндіз 15-20 градус жылы.
Өгем жотасы	Кей уақытта жаңбыр (1,0-6,0 мм), найзағай, дауыл. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 8-13, екпіні 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 10-15, күндіз 20-25 градус жылы.
Маңғыстау таулары	Жауын-шашынсыз. Жел оңтүстік-шығыстан солтүстік-шығысқа ауыспалы күші 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 13-18, күндіз 20-25 жылы.
Сауыр	Түнде кей жерлерде жаңбыр (1,0-3,0 мм). Солтүстік-батыстан соққан жел солтүстік-шығысқа ауысады 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 5-10, күндіз 12-17 жылы.
Тарбағатай	Түнде кей жерлерде жаңбыр (1,0-3,0 мм), найзағай. Солтүстік-батыстан соққан жел солтүстік-шығысқа ауысады 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 10-15, кей жерлерде 2-7 жылы, күндіз 17-22, кей жерлерде 28 жылы.
Қазақстандық Алтай	Түнде кей жерлерде жаңбыр (1,0-3,0 мм), таулы аймақтарда жауын-шашын (жаңбыр, жабысқақ қар). Солтүстік-батыстан соққан жел солтүстік-шығысқа ауысады 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 2-7, кей жерлерде 12-17 жылы, күндіз 18-23, кей жерлерде 15 жылы.

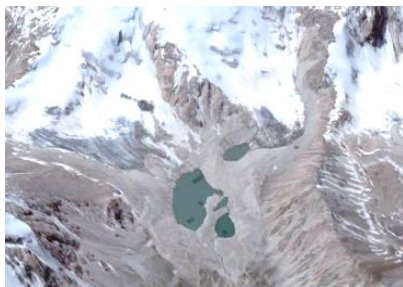
2022 жылғы 08 қыркүйектегі жағдай бойынша Іле Алатауының таулы өзендеріне шолу

Өткен тәулікте Іле Алатауының таулы өзендерінде су деңгейінің шамалы ауытқуы байқалды. Үлкен Алматы көлінің су деңгейі 10 см-ге көтерілді. Таулардағы температуралық фон 8°C-дан 21°C-ға дейінгі жылу диапазонында сақталады. Нөлдік изотерма теңіз деңгейінен 4800 м биіктікте орналасқан.

Білімқұмарлар үшін селдер туралы мәліметтер

Тарихи анықтама

1982 жылы 8 қыркүйекте Сарықан өзені алабында (Жетісу Алатауы) сел қалыптасты. Бұл селдің табиғатын Қазақ гидрометқызметі зерттеді (Қазақ ғылыми-зерттеу гидрометеорологиялық институты сел гидрографиялық партиясымен бірлесіп). Селдің пайда болу себебі мұздық тілінде 3225 м биіктікте орналасқан Көккөл көлінің ішінара ақтарылу нәтижесінде болды (жоғарғы сурет). Бұрын ағын көлден мұзды, тоңды мореналық топырақтардан құралған жер асты үңгірі арқылы өтіп жатты. Мұз жиынтығының ішінара құлауы нәтижесінде жер асты үңгірі бітеліп, көлдегі су деңгейі көтерілді. Термикалық (жылу) және гидростатикалық факторлардың әсерінен жер асты үңгірінің ашылуы және одан кейін судың төгілуі болды. Жарылған су тасқыны шығыны 150 м³/с шамасында болды. Ұзындығы 1100 м жер телімінде шығыны 290 м³/с тасындысу селі пайда болды, ол кейіннен ұзындығы 3800 м болатын келесі тиісті жер телімінде өшті. Кейіннен сел үдерісі орташа еңісі 12° болатын ежелгі моренаның алдыңғы бөлігінде дамыды. Нәтижесінде ұзындығы 2800 м, орташа көлденең қимасы 540 м² және көлемі 1,55 млн м³ болатын ойыс пайда болды. Ойыстан шыққан кезде сел массасының тығыздығы 2190 кг/м³ болатын, балшық тас селдің максималды шығыны 1425 м³/с құрады. Ойыстан төрт шақырым жерде селдің шығыны 2300 м³/с дейін, ал сел массасының тығыздығы 2294 кг/м³ дейін өсті. Бұдан әрі аңғар еңісінің азаюы салдарынан сел жүру үдерісі бәсеңдеді, бұл селдің Сарқанд қаласына дейін қозғалу жолында көлемі 1,8 млн м³ және 0,3-0,7 м қабаты бар сел

массасының шөгуіне алып келді. Сарқанд қаласына кіре берісте селдің шығыны 300 м³/с құрады. Селдің аялдамасы қаладан 2 км төмен орналасқан. Тоқтаған сел массасында өлшемі 20 см-ден асатын тастар жоқ. Сел ірі болып саналады, бірақ сел қауіптілігі туралы уақытылы хабарлаудың арқасында ешкім зардап шеккен жоқ. Мұнда ежелгі селдер үлкенірек болды (төменгі сурет).

Іле Алатауының таулы өзендерінің режимі туралы мәліметтер
2022 ж. "08" қыркүйекке

№	Өзен	Пункт	Биіктік, м	Ауа температурасы, °С			Жауын-шашын, мм		Су деңгейі, см		Су өтімі, м³/с			Тәуліктегі су деңгейінің өзгерісі (8 сағ.), см	Лай- лылық	
				Макс. 07.09	Мин. 08.09	08 ч. 08.09	День 07.09	Ночь 08.09	Ср. 07.09	08 ч. 08.09	Ср. 07.09	Макс. 07.09	08 ч. 08.09			
1	К. Алматы	Мыңжылқы М*	3017												*	
2	К. Алматы	Мыңжылқы ГБ*	3017												*	
3	К. Алматы	Тұйықсу а. ГБ	2466			11.0				608	609	0.82	0.97	0.97	-1	*
4	К. Алматы	Шымбұлақ М	2200	24.0	14.2											*
5	К. Алматы	Сарысай ГБ	1928			17.0				270	267	2.15	2.45	1.86	0	*
6	К. Алматы	Медеу ГБ	1700			17.0				107	103				0	*
7	Батарейка	Просвещенец ГБ	1569			20.0				47	47	0.08	0.08	0.08	0	*
8	К. Алматы	Алматы қ. ГБ	1179			15.0				188	188	1.51	1.51	1.51	0	*
9	Бұтақ	Бұтақ ГБ	1475			17.0				244	244				0	*
10	Ү. Алматы	көл. 1.1 км жоғарыдағы ГБ	2654			9.0				314	313	2.75	2.89	2.61	0	*
11	Ү. Алматы	Проходной ө. 2 км жоғарыдағы ГБ	1471			16.0				272	271				-2	*
12	Құмбел	Устье ГБ	2150			14.0				70	70				0	*
13	Проходная	Устье ГБ	1422			21.0				278	277	1.93	2.02	1.83	0	*
14	Терісбұтақ	Устье ГБ	1362			20.0				207	207	0.65	0.65	0.65	0	*
15	Қаскелең	Қаскелең ГБ	1133			18.0				280	280	4.56	4.56	4.56	0	*
16	Түрген	Таутүрген ГБ	1054			18.0				92	92	0.25	0.24	0.26	0	*
17	Есік	Есік қ. ГБ	1279			19.0				210	210				0	*
18	Талғар	Талғар ГБ	1199			19.0				305	301				-2	*
19	Үлкен Алматы көлі	Көлдің солтүстік жағалауында ГБ	2500	21.5	9.6	14.0				886	893				+10	*

Ескертпе:

* - деректер жоқ

Қазақстан аумағы бойынша жаңбыр генезисті сел қауіптілігі туралы Кеңес беру
«09» қыркүйекке 2022 ж.

Облыстар	Сел қауіпті аудандар	Гидрометеорологиялық жағдай
Алматы	Іле Алатауы	Маусымдық қар сызығы жоқ. 3900 м қар дақтары жатыр. Мұздықтардың еруі ұлғайды. Топырақтың ылғалдануы критериалды мәннен төмен. Жауын-шашынсыз. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Күнгей Алатауы	
	Теріскей Алатауы	
Жетісу	Жетісу Алатауы	Мұздықтардың еруі ұлғайды. Кей жерлерде жаңбыр (1,0-5,0 мм). Гидрометеорологиялық жағдайлар жаңбыр генезисті селдерінің қалыптасуына ықпал етпейді.
Жамбыл	Қырғыз Алатауы	Мұздықтардың еруі ұлғайды. Кей жерлерде жаңбыр (түнде 0,0-0,6 мм, күндіз 1,0-5,0 мм), найзағай болады. Гидрометеорологиялық жағдайлар жаңбыр генезисті селдерінің қалыптасуына ықпал етпейді.
	Талас Алатауы	
Түркістан	Талас Алатауы	Кей уақытта жаңбыр (1,0-6,0 мм), найзағай, дауыл. Гидрометеорологиялық жағдайлар жаңбыр генезисті селдерінің қалыптасуына ықпал етпейді.
	Өгем жотасы	
Маңғыстау	Маңғыстау таулары	Жауын-шашынсыз. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
Абай	Тарбағатай	Түнде кей жерлерде жаңбыр (1,0-3,0 мм), найзағай. Гидрометеорологиялық жағдайлар жаңбыр генезисті селдерінің қалыптасуына ықпал етпейді.
Шығыс Қазақстан	Сауыр	Мұздықтардың еруі ұлғайды. Түнде кей жерлерде жаңбыр (1,0-3,0 мм), найзағай. Гидрометеорологиялық жағдайлар жаңбыр генезисті селдерінің қалыптасуына ықпал етпейді.
	Қазақстандық Алтай	